

УДК 811.111'374

[https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2\(47\).245948](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2(47).245948)

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ В АНГЛОМОВНІЙ ПОЛІКОДОВІЙ СТАТТІ

Томчаковський О.Г.

кандидат філологічних наук, доцент

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ORCID 0000-0001-6586-8095

Стаття присвячена огляду інформаційного потенціалу полікодових словникових статей в англійській навчальній лексикографії. Комунікативна специфіка навчальних словників проявляється насамперед в їх адресованості чіткому сегменту читачької аудиторії. Вона складається з не-носіїв англійської мови, які вивчають її як іноземну мову і живуть поза ареалом її поширення, а, отже, поза ситуативним контекстом. Особливості користувачів, яким адресовано різноманітні навчальні словники, визначають зміст і форму подачі лексикографічного матеріалу, який націлений, в першу чергу, на розширення словникового запасу читача і, крім того, має на меті ближче познайомити його з культурою англомовного соціуму. Основне завдання лексикографічної статті тлумачного словника полягає в наданні певного обсягу інформації, необхідної для адекватного розуміння читачем того чи іншого слова, яке його цікавить. Для вирішення зазначеного завдання укладачі словників вдаються до використання як наборних, так і зображувальних невербальних засобів комунікації. Визначаємо полікодову лексикографічну статтю як поєднання двох визначень однієї і тієї ж семми, які виконані знаками двох різних семіотичних систем: символічної, тобто мовної, і іконічної, тобто піктографічної. У тлумачних словниках англійської мови використовуються два типи невербальних засобів: це набірні та зображувальні невербальні засоби. Набірні засоби невербальної комунікації включають в себе шрифт, колір шрифту, спеціальні значки і символи (стрілки, трикутники, лінійки, рамки), які позначають різні кванти інформації в статті. Зображувальні невербальні засоби комунікації включають в себе абстрактно-логічні і піктографічні. Аналіз інформаційного потенціалу полікодових статей в англомовних навчальних словниках дає підставу стверджувати, що поява піктографічної складової в будь-якому випадку оптимізує передачу і сприйняття інформації.

Ключові слова: лексикографія, навчальний словник, невербальна комунікація, полікодова стаття.

VISUALIZATION OF INFORMATION IN THE ENGLISH POLYCODE DICTIONARY ENTRY

Tomchakovskiy O.

candidate of philological sciences, associate professor

Odessa I.I. Mechnikov national university

The article is devoted to the study of the informational potential of the polycode dictionary entries in English learner's lexicography. The communicative specificity of learner's dictionaries consists in their targeting to a clear segment of the readership. These are non-native speakers of English, studying it as a foreign language and living outside the area of its functioning, and, therefore, outside the situational context. The features of users to whom learner's dictionaries are addressed determine the content and presentation of lexicographic material, which is aimed primarily at expanding the vocabulary of the reader and, moreover, familiarizing him more closely with the culture of English-speaking society. The main task of a lexicographic article in an explanatory dictionary is to provide a certain amount of information necessary for the reader to adequately understand a particular word of interest. To solve this problem, compilers of dictionaries resort to using both typesetting and

pictorial non-verbal communication means. A polycode lexicographic article is a combination of two definitions of the same sememe, which are made with signs of two different semiotic systems: symbolic (linguistic) and iconic (pictographic). In the explanatory dictionaries of the English language, two types of paragraphic characters are used: these are typed and depictive non-verbal means. Typed non-verbal communication means include font accents, background and font color, special icons and symbols (arrows, triangles, rulers, frames) that mark different quanta of information in the article. Depictive non-verbal means of communication include abstract-logical and pictographic ones. The analysis of the informational potential of polycode articles in English learners' dictionaries gives grounds to claim that the appearance of the pictographic component in any case optimizes the transmission and perception of information.

Key words: *lexicography, learner's dictionary, non-verbal communication, polycode entry.*

Вступ. Сучасний світ ставить перед людством проблему успішності комунікації між особистостями, між спільнотами та етносами. Інтеграційні процеси у сфері економіки та політики спричиняють збільшення міграційних потоків, розширення міжкультурних та міжмовних контактів. Надзвичайно зростає роль мови міжнаціонального спілкування. Ступінь компетентності носія мови, безумовно, варіюється в залежності від того, чи є мова його рідною (*mother tongue*), або ж другою мовою (*second language*) чи іноземною (*foreign language*). Словники, адресовані не-носіям мови, що живуть поза ареалу її поширення, класифікуються в теорії лексикографії як навчальні словники (*learners' dictionaries*). Особливості адресатів, для яких призначені такі словники, диктують як контент, так і форму подачі лексикографічного матеріалу (Bogaards, 2003). Картина світу, відображена в них, є симбіозом наївної і основ наукової картин світу. Мовний матеріал націлений на розширення вокабуляра користувача, а також певну інкультурацію в світ англomовного етносу.

Метою даної роботи є огляд особливостей візуалізації інформації в англomовній полікодової статті навчального словника. Визначаємо полікодову лексикографічну статтю як поєднання двох визначень однієї і тієї ж семими, які виконані знаками двох різних семіотичних систем: символічної, тобто мовної, і іконічної, тобто піктографічної. Полікодова словникова стаття має потужний інформаційний потенціал і є ефективним навчальним ресурсом (Nesi, 1989; Tarp, 2009).

Результати і обговорення. Основне завдання лексикографічної статті тлумачного словника полягає в наданні певного обсягу інформації, необхідної для адекватного розуміння читачем того чи іншого слова, яке його цікавить. Для вирішення зазначеного завдання укладачі словників вдаються до використання як набірних, так і зображувальних невербальних засобів комунікації.

Набірні засоби в тексті лексикографічної статті представлені такими елементами: шрифтовою варіативністю; декоративними елементами, до яких відносяться рамки, орнаменти, умовні позначення, спеціальні символи, зміни кольору фону.

Шрифтова варіативність – один із найважливіших чинників, які впливають на процес сприйняття реципієнтом вербального тексту лексикографічної статті. Лексикографічні статті, за нашими спостереженнями, можуть містити чотири основні види шрифту:

1) великий жирний шрифт, який використовується для виділення леми на тлі основного тексту статті, що дозволяє читачеві легше знаходити необхідні слова;

2) курсивний шрифт використовується для виділення текстової ілюстрації вживання слова: *What would be the most effective means of advertising our product?*

3) звичайним прямим шрифтом друкується тлумачення значення слова. Якщо ж слово є багатозначним, то кожна окрема семема маркується ключовим словом або словосполученням, що виділяється шрифтово (за допомогою великих літер), а також обрамляється спеціальними символами: ►METHOD◄. Однак це властиво не всім словникам. Іноді "ключові заголовки" виділяються з тексту за рахунок змін у колірній палітрі як шрифту, так і фону (використовується шрифт білого кольору на темному тлі). Фонова варіативність також відіграє важливу роль в актуалізації специфічної частини лексикографічної статті, так званої USAGE NOTES (а в культурологічних словниках – CULTURAL NOTES), що містить досить важливу для читача інформацію: правила вживання слова в контексті; про сферу вживання слова; про синоніми даного слова; про словосполучення з цим словом; про культурологічні особливості використання даного слова тощо.

Нешрифтові набірні елементи (декоративні елементи) використовуються найчастіше у матеріалі дослідження для обрамлення невербальних частин статті (рисунків, графіків), відокремлюючи, тим самим, невербальні засоби від вербального тексту лексикографічної статті.

Таким чином, можна стверджувати, що основна функція набірних невербальних засобів у тлумачних словниках полягає в організації візуального сприйняття тексту: приверненні уваги адресата, забезпеченні чіткості композиційного рішення лексикографічної статті та її "зручності".

Зображувальні невербальні засоби представлені в матеріалі вибірки у всьому своєму видовому різноманітті. Укладачі словників вдалися до використання гістограм, графіків, діаграм, карт, портретів, малюнків, схем, таблиць, фотографій, формул, креслень. Проте, дані невербальні засоби різних підгруп використовуються у тлумачних словниках нерівномірно, що, мабуть, можна пояснити функціональною спрямованістю кожного окремого тлумачного словника.

Так, наприклад, у тлумачних словниках, орієнтованих на надання читачам культурологічної та країнознавчої інформації про світ загалом і насамперед про англomовні країни, домінують піктографічні (аналогічні) повідомлення, такі як фотографії, малюнки, портрети, карти (більше 90% від загальної кількості зображувальних невербальних повідомлень у даних словниках).

Подібне домінування пояснюється тим, що невербальні засоби цієї підгрупи досить ефективно справляються з основними завданнями, які стоять перед такими словниками: піктограми легко та доступно тлумачать значення незнайомих для читача слів (малюнки); повідомляють про реалії, поширені у певних країнах (фотографії); представляють знаменитих політичних та

громадських персон, які зробили вагомий внесок у ту чи іншу сферу діяльності (портрети); наочно показують географічне розташування різних країн (мапи).

Інакша справа з термінологічними словниками, які містять спеціалізовану лексику, та орієнтовані на професійно підготовленого читача. У таких словниках переважають абстрактно-схематичні (логічні) невербальні засоби (гістограми, графіки, діаграми, схеми, таблиці, формули, креслення), оскільки даний вид повідомлень найбільш ефективний при ілюстрації значень термінів та спеціалізованої лексики. Основна функція зображувальних невербальних засобів в англомовних тлумачних словниках полягає у швидкій, компактній та лаконічній передачі реципієнту великого обсягу інформації про те чи інше слово. При цьому вони привертають увагу користувача словника, викликають підвищений інтерес до інформації, стимулюючи, тим самим, його пізнавальну діяльність.

Висновки. Комунікативна специфіка навчальних словників полягає у їх адресованості чіткому сегменту читачької аудиторії. Це не-носії англійської мови, що вивчають її як іноземну мову і живуть поза ареалом її поширення, а, отже, поза ситуативним контекстом. Особливості користувачів, яким адресовані навчальні словники, визначають зміст та форму подання лексикографічного матеріалу, який націлений, насамперед, на розширення словникового запасу читача та, крім того, має на меті ближче познайомити його з культурою англомовного соціуму. Полікодова словникова стаття має потужний інформаційний потенціал і є ефективним навчальним ресурсом. Аналіз інформаційного потенціалу полікодових статей в англомовних навчальних словниках дає підставу стверджувати, що поява піктографічної складової в будь-якому випадку оптимізує передачу і сприйняття інформації.

Список літератури:

- Bogaards P. Uses and users of dictionary. *A practical Guide to Lexicography (Terminology and Lexicography: Research and Practice)* / Edited by P. van Sterkenburg. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2003. Vol. 6. P. 26-33.
- Nesi H. How Many Words is a Picture Worth? A Review of Illustrations in Dictionaries. *Learners' dictionary: state of the art* / Ed. by M.L. Tickoo. Singapore: Seameo regional language center, 1989. Anthology Series 23. P. 124-134.
- Tarp S. The foundations of the theory of learners' dictionaries. *Lexicographica* / Edited by F.F.M. Dolezan and others. Berlin/NY: Niemeyer, 2009. № 25. P. 155-168.
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary (Third Edition) /Ed. Elizabeth Walter. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 1699 p.
- Longman Dictionary of Contemporary English /Ed. Della Summers/. Harlow: Pearson Education Limited, 2007. 1949 p.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary (Seventh edition) /Ed. Sally Wehmeier/. Oxford: Oxford University Press, 2008. 1780 p.

References

- Bogaards, P. (2003). Uses and users of dictionary. In *A practical Guide to Lexicography (Terminology and Lexicography: Research and Practice)* / Edited by P. van Sterkenburg. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. Vol. 6, 26-33.

- Nesi, H. (1989). How Many Words is a Picture Worth? A Review of Illustrations in Dictionaries. *Learners' dictionary: state of the art* / Ed. by M.L.Tickoo. Singapore: Seameo regional language center, 124-134.
- Tarp, S. (2009). The foundations of the theory of learners' dictionaries. In *Lexicographica* / Edited by F.F.M.Dolezan and others. Berlin/NY: Niemeyer. 25, 155-168.
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary (2008). Cambridge: Cambridge University Press.
- Longman Dictionary of Contemporary English (2007). Harlow: Pearson Education Limited.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary (2008). Oxford: Oxford University Press.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2021 р.